

והתענג בדשן

שיעור הלכתי שבועי מפי מורנו ורבנו
הרה"ג דוד שלום נקי שליט"א
מו"צ ומחבר סדרת הספרים "בהלכה ובאגדה"

השיעור בימי ראשון בשעה 18:00
בבית המדרש "חזון עובדיה" דימונה

גליון 225

"והתענג בדשן נפשכם, הטרן אונזיכם ולכו אלי, שמינו ודחיי נפשכם" (ישעיה נב ה)

פדיון עלידי שליח כהן, לוי ואשה

מסרים נוקבים בענייני השעה

להיות שליחים? "יד אשה כיד בעלה". האם כהן ולוי יכולים להיות שלוחים לפדיון הבן? ביאור הערוך השלחן ודחיה. הכהנים נחשבים שייכים בפדיון. קושיא עצומה על החתם סופר אם הלויים שייכים בפדיון, ודברי בנו בכורו הכתם סופר. בן כמה היה החתם סופר כשנולד לו בנו בכורו? דרגת שבט לוי מעל ישראל. ראיית הרב יהודה יעלה אסאד ודחיה. אם יש ראייה מהתוספתא שאשה נעשית שליחה בפדיון.

האם רשאי למנות את אשתו שליחה לפדיון בנם?

א. בסייעתא דשמיא נמשיך היום לדבר עוד משהו בהקשר למה שדברנו בשיעורים הקודמים (גליון 222, 224), על אותו אחד שנולד לו בן בכור והוא בבית

נתיצה [שלא יהיה לו חלק לעולם הבא, שהם חיי נצח], יתקן [לשון שביירה], ויפסק [ויעקור] מאהל, וישרש [ישרש אחריו לעקור כל השרשים] מארץ חיים סלה [שלא יהיו לו בנים תלמידי חכמים] (סנהדרין קו ע"ב). ועלינו ללמוד קל וחומר, ומה דואג האדומי שעם כל המעשים הרעים והקשים ביותר שעשה, אבל עדיין הוא לא חשב לעקור את התורה מעם ישראל, ובכל זאת קיללו דוד המלך כל כך, ומחק אותו גם מהעולם הזה וגם מהעולם הבא. כמו שאומרת הגמרא (שם) על הפסוק: "ואתה אלקים תורדם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם", כל שנותרו של דואג לא היו אלא 34, ושל אחיתופל 33, שלא הגיעו אפילו לחצי ימיהם. אם כן קל וחומר בן בנו של קל וחומר באותם רשעים שרוצים לעקור את התורה, ולהפסיק את הקול המדהדד בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל אתר ואתר. אסור לנו לרחם עליהם חס ושלום, כמו שאמרו במדרש קהלת (פרשה ז אות טז): כל המרחם על האכזרים, סופו שיתאכזר על הרחמנים.

הם מתנהגים ממש כמו אחז הרשע, שאמרו עליו בילקוט שמעוני (אסתר רמז תתרמד), משל לתינוק בן מלך שרצה שר אחד להמיתו, אמר, אם אני הורגו עכשיו, אני אתחייב מיתה למלך, אלא הריני מושך את מניקתו ממנו, ומעצמו הוא מת. כך עשה אחז הרשע, אחז דלתות בתי כנסיות ובתי מדרשות וסגר אותם, אמר, אם אין קטנים אין תלמידים, ואם אין תלמידים אין חכמים, ואם אין חכמים אין זקנים, ואם אין זקנים אין נביאים, ואם אין נביאים אין רוח הקודש, ואין הקדוש ברוך הוא משרה שכיתו בעולם. וכיון שאחז בתי מדרשות וסגר אותם, התחילו הכל צווחים "ווי". ע"כ. לא לחינם חזקיה המלך בנו, שהיה צדיק, לאחר שאבא שלו אחז מת, גרר את הנבלה שלו בחוצות ירושלים, כדי שכולם ידעו מה סופו של רשע זה שרצה לעקור את התורה מעם ישראל (עיין ברכות י"ב). אם חלילה אדם יראה מישהו שרוצה לרצוח את הבן שלו, הוא לא יקלל אותו? הוא ירחם עליו? אלו יותר גרועים מרוצחים, כמו שאמרו במדרש נחומא (פרשת פינחס סימן ד): כל המחטיא את האדם יותר מן ההורג, שההורג הורגו בעולם הזה, ויש לו חלק לעולם הבא, והמחטיא הורגו בעולם הזה ולעולם הבא. שתי אומות קדמו להרוג את ישראל בחרב, מצרים ואדומים, שנאמר (שמות טו ט): "אמר אויב ארדף אשיג אחקל שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי", ונאמר (במדבר כ"ח): "ויאמר אליך אדם לא תעביר, כי פן בחרב אצא לקראתך", ושתי אומות הכשילו לישראל בעבירה עמום ומואב, על אלו שקדמו בחרב כתיב (דברים כ"ח): "לא תתעב אדם כי אחיך הוא, לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו", ואילו על אלו שהכשילו לישראל בעבירה כתיב (שם ד): "לא יבא עמום ומואבי בקהל ה'", גם דור עשירי לא יבא לקהל בקהל ה' עד עולם".

ואלו השוטים הרשעים הללו לא מבינים איך במעשיהם המקולקלים והמושחתים הם מסכנים חלילה את כולם, הרי סדום ועמורה שכל כך היו רעים וחטאים לה' מאוד, בכל זאת נאמר (בראשית י"ח): "אם אמצא בסדם חמשים צדיקים בתוך העיר, ונשאתי לכל המקום

מחאה נמרצת לכבודה של תורה. על מי צריך לכוון בברכת "המינים"? "ומלכות הרשעה מהרה תעקר, ותשבר, ותכלם ותכניעם במהרה בימינו". על מי אמר מרן: "תדדף באף ותשמידם מתחת שמי ה'"? מי יותר גרוע מדואג האדומי? מי מתנהג כמו אחז הרשע? בזכות מי החיילים מנצחים? מוטלת עלינו אחריות גדולה וכבידה מאוד. האם רשאי אבי הבכור למנות את אשתו שליחה לפדיון בנם? אם האשה פטורה מפדיון, איך תפדה את אחרים? האם גוי ועבד יכולים

¹ אי אפשר שלא לפתוח במחאה על העוולה שעשו אותם רשעים שונאי ישראל בבית מדרשו של מרן מאור עיני ישראל הראשון לציון שליט"א, אין ספק שדברים כאלו רק מראים את הפרצוף האמיתי של אותם מועטים עמי הארצות שונאי התורה, שונאי השם יתברך, היושבים שם בכיסאות בממשלה, שלצערנו הרב, לומדי התורה קוץ בעיניים שלהם, ובוודאי עליהם צריכים לכוון בכל יום שלש פעמים בברכת "המינים": "ומלכות הרשעה מהרה תעקר, ותשבר, ותכלם ותכניעם במהרה בימינו". וכבר התפרסם לאחרונה, הסרטון של מרן זיע"א באחת הבריות שערך בסוף ימיו, באותה תקופה שרצו אותם המינים והאפיקורסים לעקור את התורה ולהפסיק את לימוד התורה מהישיבות הקדושות ולגייס אותם לצבא, ולאחר שערך מרן "מי שברך" לציבור, אמר בזו הלשון: "וכל הקמים לדעה על בני הישיבות שלנו לבטל אותם מהתורה הקדושה, הקדוש ברוך הוא יפר עצתם ויקלקל מחשבותם, יעצו עצה ותפך דברו דברו ולא יקום פי עמנו אל" (ישעיה ח'). הקדוש ברוך הוא יהיה בעזרתנו. יקום בהם הפסוק (תהלים ס"ב): "שפך עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם", (איכה ג' ע"ג) אמרו, מאי דכתיב (בראשית א' לא): "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי" מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא תנאי עם מעשה בראשית, ואמר: אם ישראל מקבלים את תורת - מוטב, ואם לאו - אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו. ואילו הרשעים הללו רוצים לעקור את היסוד שעליו העולם עומד, הלא על ג' דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה [קרבנות, תפילה], ועל גמילות חסדים (אבות פרק א משנה ב). גם בגמרא סנהדרין (כו ע"ג) אמרו על הפסוק (שמואל א' ב' ח): "כי לה' מקצת [יסודות] ארץ, ונשת עליהם תבל", אלו העוסקים בתורה שבזכותם העולם מושגת ועומד. נמצא שאותם שוטים חסרי דעת ועמי הארצות מסוכנים לאבד את הבריה כולה חלילה, אז איך אפשר לחשות ולא לקלל אותם כדת וכהלכה?!

אחי ורעי היקרים, עלינו לדעת שבדברים אלו, תלוי גורלם של כל עם ישראל. לא לחינם מרן זיע"א קילל אותם כל כך מקירות לבו, כי אנחנו מאמינים בני מאמינים שכל קיומנו הוא אך ורק בזכות התורה הקדושה, והיא שעמדה לאבותינו ולנו, וכמו שאמרו חז"ל בגמרא מסכת פסחים (ס"ח ע"ב): אלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (ירמיה לג כה): "כה אמר ה', אם לא בריתי [זו התורה] יומם וליילה, חקות שמים וארץ לא שמת". גם בגמרא מסכת עבודה זרה (ג ע"ג) אמרו, מאי דכתיב (בראשית א' לא): "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי" מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא תנאי עם מעשה בראשית, ואמר: אם ישראל מקבלים את תורת - מוטב, ואם לאו - אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו. ואילו הרשעים הללו רוצים לעקור את היסוד שעליו העולם עומד, הלא על ג' דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה [קרבנות, תפילה], ועל גמילות חסדים (אבות פרק א משנה ב). גם בגמרא סנהדרין (כו ע"ג) אמרו על הפסוק (שמואל א' ב' ח): "כי לה' מקצת [יסודות] ארץ, ונשת עליהם תבל", אלו העוסקים בתורה שבזכותם העולם מושגת ועומד. נמצא שאותם שוטים חסרי דעת ועמי הארצות מסוכנים לאבד את הבריה כולה חלילה, אז איך אפשר לחשות ולא לקלל אותם כדת וכהלכה?!

צא וראה, איך דוד מלך ישראל קילל את דואג האדומי, שנאמר (תהלים נב ז): "גם אל יתצדך [לשון

האסורים, שאף על פי שרשאי לפדות את בנו בעודו שם, אבל היותר נכון שימנה שליח תלמיד חכם שיפדה את בנו בבית הכנסת של הקהילה שלהם ברוב עם. ואף על פי ש"מצוה בו יותר מבשלוחו" (קידושין מב ע"א), כבר בארנו מפי ספרים ומפי סופרים שכל שהמצוה נעשית בכבוד ובגדולה יותר, נמצא שאדרבה מה שהוא ממנה שליח אין זה מחמת שחלילה הוא מזלזל ומתחמק מלקיים את המצוה ומטיל אותה על מישהו אחר, אלא להיפך הוא מראה שהוא מכבד ומייקר את המצוה שתעשה בהידור על ידי תלמיד חכם. עוד בארנו, שאפילו אם הוא לא ימנה תלמיד חכם אלא אדם כמותו, שאז אין בו עדיפות ממנו, עדיין הנכון שימנה שליח ולא יפדה בעצמו בצורה עלובה ככותלי בית הסוהר, כיון שבזה שהמצוה תתקיים ברוב עם, בשמחה ובשירים בתוף ובכינור, המצוה תתייקר מאוד, באופן שכבודה זה עולה על המעלה ש"מצוה בו יותר מבשלוחו". אלא שכאן אבי הבכור שואל, שאם כבר הוא ממנה שליח, ולא צריך דוקא תלמיד חכם, אם כן חשקה נפשו למנות את אשתו שליחה, שבזה הוא מרגיש יותר שייכות למצוה, וכמו שאמרנו חז"ל (ברכות כד ע"א, כתובות סו ע"א, בכורות לה ע"ב): "אשתו כגופו", ואם מותר למנותה, למה שהוא ימנה אדם אחר, הוא מעוניין "שהכל ישאר במשפחה", האם רשאי הוא למנות את אשתו שתהיה שליחה לפדות את בנם או לא?

אם האשה פטורה מפדיון, איך תפדה את אחרים?

ב. והנה הגאון רבי חיים משה אמריליו (לפני כ-300 שנה) בשו"ת דבר משה (חלק א ס"ס טד) הסתפק, אם פדתה האשה את בנה הבכור, האם חל הפדיון או לא, כיון שנשים פטורות מפדיון, שנאמר: "כל בכור בן־בית תפדה", בניך ולא בנותיך, וגם אינן חייבות לפדות את בנן (קידושין כט ע"א), נמצא שאינן שייכות במצוה זו. וכוונתו על פי הגמרא בגיטין (כרע"ב), שם מבואר, שעבד כנעני לא נעשה שליח לקבל גט לאשה מיד בעלה, או להוליך את הגט מיד הבעל לאשה, כיון שאינו בתורת גיטין וקידושין. נמצא שכל מי שאין לו שייכות באותו דבר, לא רשאי להיות שליח באותו דבר, וכיון שעבד כנעני לא שייך בענייני גיטין וקידושין, שהרי הוא לא יכול לשאת אשה ישראלית, וגם אם הוא יקדש אותה, הקידושין לא יתפסו בה כלל ועיקר, ואינה צריכה לא גט ולא כלום (עיין גיטין מג ע"א), לכן הוא לא יכול להיות שליח בהם.² ולפי זה גם כאן, כיון שהאשה לא שייכת במצות פדיון בכור, איך היא תפדה את בנה. ועוד מוסיף הדבר משה, כיון שאין לה משלה כלום אלא כל כספה הוא של הבעל, נמצא שאם לקחה מכספו ופדתה את בנם, הרי זה דומה לדין המפריש פירות תרומה משל חברו על של חברו שאין תרומתו תרומה. ומעשה שבא לפנינו באשה שפדתה את בנה בלא רשות בעלה שהיה במדינת הים, וכשבא הבעל ושאל את הדין, אמרנו לו שיפדה אותו פעם שניה בלא ברכה, כי ברכות אינן מעכבות. ע"ש. גם מרן החיד"א הביאו בברכי יוסף (סק"ב).

בַּעֲבוּרָם", הו' אומר שבזכות הצדיקים הקדוש ברוך הוא ישתבח שמו מציל את כולם, אפילו שיש רשעים גדולים. אז כמה עלינו לייקר ולהחשיב את הקומץ הקטן הזה, מעט מן המעט שנשאר לנו, של בחורי ישיבות ואברכים יקרים, השם עליהם יחיו, שיושבים ועוסקים בתורה, שאינם אפילו לא אחוז אחד מכל תושבי עם ישראל בארץ.

לא לחינם אמר פעם מרן זיע"א על אלו המינים והאפיקורסים שעיניהם צרה בלומדי התורה (עיין סנהדרין צט ע"ב), אילו היו יודעים מה ערכה של התורה, לא רק שלא היו מקצצים ליישיבות ולכוללים, אלא להיפך היו מעטרים אותם בזוהבים, אלא שהם בורים ועמי הארץ ואינם יודעים שרק התורה שומרת עלינו, ורק בזכות התורה החיילים מנצחים, כמו שאמרנו בגמרא מסכת מכות (י ע"א): על הפסוק (תהלים ככב ב): "עמדות ה' רגלינו בַּשִּׁעָרִי וְרוּשָׁלַם", מי גרם לרגלינו שיעמדו וינצחו במלחמה? שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה. ואמרנו במדרש (פרשת תולדות פרשה סה סימן כ): "הקל קול יעקב, וְהִדִּים יְדֵי עֲשׂוֹ", בשעה שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אין הידיים ידי עשו שולטות. ע"ש. ואמרנו בתנא דבי אליהו (הובא בהקדמה לשו"ת יביע אומר חלק א), אשרי המחדש בדברי תורה, ואומר לו הקדוש ברוך הוא, בני, בזכותך אני מציל את עמי ישראל מכל צרה, שנאמר במלחמת סיסרא (שופטים ח): "אֲזַל לָחֶם שְׁעָרִים, מִגֵּן אִם יִרְאֶה וְרִמָּח בְּאֶרְבָּעִים אֶלֶף בִּישְׁרָאֵל", מלמד שאם יצאו למלחמה 40,000 מיישראל, ותלמידי חכמים עסקו בתורה, דומה להם כאילו אחוז מגן וצינה וחרב פיפיות להצלחתם. ע"ש. גם משה רבנו כששלח את ישראל להילחם במדין, כתוב (במדבר לא ד): "אֶלֶף לַמָּטָה אֶלֶף לַמָּטָה לְכָל מִטּוֹת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלָחוּ לִצְבָּא", ואמרנו במדרש תנחומא (פרשת מטות סימן ד) שכנגד כל אלף חיילים, היה מעמיד 1,000 יהודים שיתפללו עליהם. וכתב המאירי (מסכת אבות פרק א), "אם לא בְּרִייתִי יוֹמָם וְלַיְלָה, חֲקוֹת שְׁמַיִם נֶאֱרָץ לֹא שָׁמַתִּי", רמז על כלל העם הנבחר **שעמידתו וסיבת קיומו הוא בזכות התורה**, והוא אומרים בסנהדרין (צד ע"ב), "וְחָבֵל עַל מַפְנֵי שָׁמַיִם" (ישעיה יכז), חובל עולו של סנחריב מפני שמנו של חזקיה וסיעתו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה? נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, ובדקו בכל ארץ ישראל ולא מצאו, עם הארץ, קטן וקטנה, איש ואשה, שלא היו עוסקים ובקיים בתורה. ואמרנו בתנא דבי אליהו (ווסא פרשה ה), בכל יום מלאכי חבלה יורדים מלפני הקדוש ברוך הוא לחבל את כל העולם כולו, ואלמלי

ולכאורה מבואר מדבריו, שגם אם פדתה מכספה שלה, הסתפק הרב אם חל הפדיון, שכיון שהאשה עצמה פטורה מפדיון, איך תפדה היא את אחרים?

"יד אשה כיד בעלה"

ג. והנה בהגהות יד אברהם על השלחן ערוך (סעיף י) כתב, שאם עשה הבעל את אשתו שליח בפירוש לפדות את בנם, חל הפדיון, ואף שאינה שייכת בפדיון, ואיך תהיה שליחה בדבר שאינה שייכת בו? אך יש לומר שבאשתו שונה הדבר, כיון שכלל גדול בדינו "יד אשה כיד בעלה". וחזק את דבריו מהמשנה במסכת מנחות (צב ע"א) שאמרו שם, הכל סומכים על הקרבן, חוץ מחרש שוטה וקטן... והעבד, והשליח, והאשה. ובגמרא הסבירו שהטעם בזה, משום שנאמר שלש פעמים בתורה "וסמך ידו": "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֶלֶה" (ויקרא א ד), "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבְּנוֹ" (שם ג ב), "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר" (שם ד כד). ושלשתם באו למעט, "ידו" דוקא ולא יד עבדו, ולא יד שלוחו, ולא יד אשתו. והגמרא שואלת, למה צריכים שלשה פסוקים, והלא די היה מ"ידו" אחד למעט את שלשתם? מתרצת הגמרא, שאם היה כתוב "ידו" אחד, הייתי ממעט רק "עבד" כיון שהוא לא חייב במצוות, אבל "שליח" שהוא חייב במצוות, ובכל התורה קיימא לן "שלוחו של אדם כמותו", הייתי אומר שרשאי בעל הקרבן למנות שליח שיסמוך במקומו, לכן בא "ידו" השני למעט "שליח". ואם היה כתוב "ידו" פעמיים, הייתי אומר שבא למעט רק "עבד" ו"שליח", משום שאינם כגופו של בעל הקרבן, אבל אשתו שהיא כגופו, אולי היתה יכולה לסמוך על הקרבן במקומו, לכן בא "ידו" השלישי למעט את אשתו.

ד. ומבואר שאף שבעצם מצות הסמיכה האשה לא שייכת, כפי שלמדו חז"ל (עירובין צו ע"ב) מהפסוק (שם א ב ד): "וְיָבֹר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמָּתָם אֲלֵהֶם אִדָּם כִּי יִקְרִיב מִקֶּם קֶרְבֶּן לַה'... וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֶלֶה", בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות. בכל זאת, אם לא שהפסוק היה ממעט את אשתו, היינו אומרים ש"אשתו כגופו" ו"יד אשה כיד בעלה" ויכולה לסמוך על הקרבן במקומו. אמור מעתה, בפדיון הבן, שאין לנו פסוק מיוחד למעט את האשה, אף שהיא עצמה אינה שייכת במצות הפדיון, אך עדיין אם פדתה יועיל הפדיון, כיון ש"יד אשה כיד בעלה". ולכן נראה שמה שכתב הברכי יוסף בשם הרב דבר משה שאם פדתה האשה את הבכור מנכסי בעלה, אינו פדוי, וכשיבוא בעלה יפדנו בלא ברכה, אפשר שדיבר כשלא עשאה שליח בפירוש, אבל כל שעשאה שליח, הרי זה מועיל, כיון שיד אשה כיד בעלה.

אם כהן ולוי יכולים להיות שלוחים לפדיון הבן?

ה. גם הגאון רבי יחיאל מיכל עפשטיין בעל ערוך השולחן (סעיף י) כתב, שיש

בתי כנסיות ובתי מדרשות שיושבים ועוסקים בתורה, היו מחבלים מיד. השם יצילנו.

אחי ורעי היקרים והאהובים, כשאנחנו רואים את כל הזעזועים הללו שרוצים אותם שוטים לגזור גזירות קשות ורעות לעקור את התורה בכל מחיר בלי פשרות, חלילה לנו להתעלם ולומר מקרה הוא, אלא עלינו להתבונן שמה בשמים רומזים לנו שאנחנו חייבים להתעורר ולהתחזק יותר ויותר בעסק התורה, לנצל את הזמן יותר בתוך הלימוד בלי חלילה דיבורים בטלים, לנצל את הזמן יותר בעתות הפנא, גם בלילות, גם בימי שישי ושבט, כמה אפשר לנצל את ימי השישי הארוכים מאוד מאוד. מוטלת עלינו אחריות גדולה וכבידה מאוד, כי אנחנו מאמינים בני מאמינים שבלימוד התורה אנחנו פשוט מצילים את עם ישראל, מצילים עוד חיילים וחטופים מנזקים ופגעים רעים, אם כן בוודאי שחובה עלינו להתאמץ בהתאם. וגם כל שאר הציבור היקר אחינו בשרינו, נתחזק כולנו בקביעת עיתים לתורה שלנו ושל חברינו, להתאמץ להביא עוד יהודי ועוד יהודי לשתפו בשיעורי תורה, ונזכה בקרוב לנבואת הנביא ישעיה (יא ט): "כִּי מִלְּאָה הָאָרֶץ דִּעָה אֶת ה' כְּמִיָּם לַיִם מְקַסִּים", אמן.

² אבל בדברים שהוא שייך בהם, הוא יכול להיות שליח, כמו שדרשה הגמרא (גיטין כג ע"ב) מהפסוק (במדבר יח כח): "כִּן תָּרִימוּ גַם אֲתָם תְּרוּמָה ה'", מה "אתם" - בני ברית, אף שלוחכם - בני ברית. כלומר, כמו שאתם עם ישראל מהולים, ובאתם בברית השם בקיום המצוות, כך כל מי שדומה לכם בזה, דהיינו עבדים כנעניים, שהם מהולים וגם בני ברית, שנאמר (דברים כט א): "מִחֻטֵּב עֲצִיץ עַד שֹׁאֵב מִיָּמִי" (שהם עבדים של ישראל) "לִעֲבֹד בְּבְרִית ה'", אז גם הם כשרים לשליחות בדבר שהם שייכים בו, וכגון ששלח בעל הפירות עבד כנעני להפריש תרומות ומעשרות וכיוצא בזה, אבל בענייני גיטין וקידושין הוא פסול להיות שליח, כיון שהוא לא שייך בגיטין וקידושין כלל. ולעומת זאת, גוי ממש אינו יכול להיות שליח כלל ועיקר בשום דבר, כיון שאינו בן ברית. וכן פסקו הרמב"ם (הלכות שלוחים ושוחטים פרק ב הלכה א) ומרן השלחן ערוך (חושן משפט סימן קפח סעיף א): אין הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם, וכן אין ישראל נעשה שליח לגוי לדבר מן הדברים, והוא הדין לכל התורה כולה, ומה משלחם בן ברית, אף בכל התורה כולה המשלח בן ברית. ע"כ.

שרצו לומר שכהן ולוי אינם יכולים להיות שלוחים לפדיון הבן, כיון שהם עצמם פטורים מפדיון, וכל שאינו שייך בדבר לא יכול להיות שליח, ולפי דבריהם גם אשה לא תוכל להיות שליחה לפדות את בנה שהרי היא פטורה מפדיון, והרי מעשים בכל יום שאם הבעל נמצא בריחוק מקום, הוא עושה את אשתו שליח לפדיון הבן. ולכן לדעתי אינו כן, כיון שסוף סוף כל ישראל יש להם שייכות בענין "בכור", דהיינו בקרבן בכור בהמה טהורה, שכולם חייבים בזה, כהנים, לויים וגו', ולכן אף שבפדיון בכור אדם הם פטורים, אך עדיין הם נחשבים שהם שייכים בתורת "בכור". ולכן אין זה דומה לעבד שהוא לא נעשה שליח לגיטין וקידושין, כיון שעבד הוא לא שייך בכלל בתורת גיטין וקידושין בשום ענין, מה שאין כן אלו ששייכים בתורת "בכור". וראיה לזה, שהרי הגמרא בנדרים (לה רע"ב) מסתפקת, האם הכהנים שעובדים בקרבנות בבית המקדש, הם שלוחי דין [שלנו] או שלוחי דרחמנא,³ ולכאורה איך אפשר לומר שהם שלוחים שלנו, והרי הם מקריבים את כל סוגי הקרבנות הגם שאינם שייכים בהם כלל, כגון, קיני וילדות,⁴ שזה שקרבן ששייך רק בנשים ולא בגברים בכלל,⁵ והרי כל שאינו שייך באותו דבר, הוא לא יכול להיות שליח בו, אז איך הכהנים יכולים להיות שלוחים של היולדות בזה? אלא ודאי שכיון שהכהנים שייכים בשאר הקרבנות ובקיני זבים, לכן הם נחשבים שהם שייכים גם בקיני וילדות. ולפי זה, גם כאן בפדיון הבן, כיון שהם שייכים בדין "בכור בהמה טהורה", הרי הם שייכים בפדיון בכור אדם.

החילוק בין קיני וילדות לפדיון הבן

ו. אלא שלכאורה היה מקום לחלק בין קיני וילדות לפדיון הבן, כי בקיני וילדות סוף סוף זה סוג של קרבן, והכהנים שייכים בקרבנות, לכן ניתן לומר שהם שייכים בכל הקרבנות גם בקיני וילדות. אבל מה הענין "פדיון בכור אדם" ל"קרבן בכור בהמה טהורה", שבגלל שהם שייכים בקרבן, נחשב שהם שייכים בפדיון? ואילו לפחות הכהנים היו שייכים בענין אחר של "פדיון", כמו ב"פטר חמור", אז אולי היה אפשר לומר שכמו שהם שייכים ב"פדיון" פטר חמור, כך הם שייכים ב"פדיון" בכור אדם, כי סוף סוף שניהם שם "פדיון" עליהם. אבל הרי גם מפדיון פטר חמור הם פטורים, כמבואר במשנה בכורות (ג ע"ב) שכהנים ולויים פטורים מפדיון פטר חמור. ובגמרא (ו ע"א) למדו כן מהפסוק (במדבר יח טו): "אֵף פֶּדֶה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם, וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמְאָה תִּפְדֶּה", כל שישנו בבכור אדם [כלומר שחייב בפדיון בכור אדם] - ישנו בבכור בהמה טמאה, וכל שאינו בבכור אדם - אינו בבכור בהמה טמאה. נמצא שהכהנים והלויים פטורים מכל "פדיון", אז איך נאמר שהם יכולים להיות שליחים בפדיון בן בכור, מפני שהם שייכים בקרבן של בכור בהמה טהורה, שאז יש להם מכנה משותף שם של "בכור"?

הכהנים נחשבים שייכים במצות פדיון

ז. אלא שלהלכה בוודאי מסתבר שגם הכהנים יכולים להיות שלוחים לפדות בכור ישראל, כי אף שהם עצמם פטורים מפדיון, אך כיון שהם עצמם מקבלים את דמי הפדיון הרי זה נחשב שהם שייכים במצוה זו. הא למה הדבר דומה? לדין גיטין וקידושין, שיכולה הכלה לשלוח שליח לקבל את כסף הקידושין מהחתן, ואז היא מתקדשת, והרי השליח הוא איש, והוא עצמו לא יכול להיות במקום הכלה, כלומר "להתקדש", ואיך הוא יהיה שליח לקבל קידושין? וכן להיפך, אם החתן שלח אשה שליחה שתתן את הקידושין לכלה, איך חלו הקידושין, והרי האשה השליחה כאן היא בתפקיד של החתן, "מקדש", ואשה לעולם לא יכולה לקדש, אלא להתקדש? אלא

³ ומבארת הגמרא שם, שהנפקא מינה בזה לענין מודר הנאה. שאם ישראל מודר הנאה מהכהן, ועכשיו הוצרך להקריב קרבן, האם רשאי הכהן להקריב לו או לא? אם נאמר שהכהנים הם שלוחים שלנו, נמצא שהכהן מהנה לישראל, שעושה את שליחותו, ולכן יהיה אסור לו להקריב לו. אבל אם נאמר שהם שלוחים של השם, מותר. והגם שעל ידי הקרבת הקרבנות, נהנה הישראל שמתכפר לו, ובקרבנות מסוימים הוא נטהר ומוותר לו להתחיל לאכול קדשים, בכל זאת אין זה אלא גרמא של הנאה בעלמא שמוותרת.

⁴ חז"ל קראו לקרבן של היולדת "קיני וילדות", על שם שהן מביאות שתי תורים או שני בני יונה, שזה מלשון הפסוק (דברים כב ו): "כִּי יִקְרָא קוֹן צָפוֹר". ואף על פי שזה רק הקרבן של יולדת עניה, כמו שנאמר (ויקרא יב ו): "וּבְמִלֵּאת יָמֶיךָ טְהֵרָה לְבֵן אֵו לָבַת תְּבִיא קָבֶשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעֵלָה, וְבֵן יוֹנָה אוֹ תֵרַת תִּלְדֶּה לְזָכָר אוֹ לְאִשָּׁה, וְאֵם לֹא תִמָּצֵא יָדָהּ יָדֵי שָׂה וְלִקְחָהּ שְׁתֵּי תֵרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד לְחֶסֶת". ומפורש שסתם יולדת מביאה "כבש"

ודאי שכיון שהיא שייכת בתורת גיטין וקידושין אפילו לצד אחד, כבר לא מדקדקים שתהיה השליחות באותו דבר ממש שהשליח יכול לעשות. אמור מעתה, כיון שהכהנים הם הם המקבלים דמי הפדיון, נמצא שהם שייכים בתורת פדיון, ויכולים להיות שלוחים לפדות את בכורי ישראל, שוב ראיתי שכן כתב בשו"ת חתם סופר (חלק ב סימן רצו), וגראה לי שכהן כשר לשליחות בפדיון הבן, משום שהוא הוא שפודים עמו, והרי זה כאיש ואשה ששניהם כשרים לשליחות הגט בין להולכה בין לקבלה, אף על פי שהאיש אינו מתגרש, והאשה אינה מגרשת, מכל מקום שניהם שייכים בגירושין, ולכן גם ישראל הנפדה והכהן הפודה שניהם שייכים בפדיון.

קושיא על החתם סופר אם הלויים שייכים בפדיון

ח. אלא שלפי זה יש לדון באמת, האם הלויים יכולים להיות שליחים לפדות אחרים, שהרי לכאורה הם לא שייכים כלל בפדיון, שהרי הם לעצמם פטורים, וגם הם לא פודים את בכורי ישראל. אלא שהחתם סופר (שם) כתב, שלהלכה נראה פשוט שכיון שהכהן והלוי הם שייכים במצות עשה לפדות את בכורי ישראל, ואפילו ציבור שכולם לויים ויש ביניהם בכור ישראל חייבים הם לפדותו מממון עצמם, לכן הם נעשים שלוחים לפדיון בכורים. ע"כ. ולא זכיתי להבין, הלא מבואר בגמרא קידושין (כט ע"א) שדווקא במילה אם לא מל האב את בנו, ביתן דין מצווים למולו, שנאמר (שם יז י): "הַמּוֹל לְכֶם כָּל זָכָר". אבל בפדיון הבן, אם לא פדה האב את בנו, לא חייבה התורה את בית הדין לפדותו, אלא כשיגדל הבכור ויתחייב במצוות מן התורה יפדה את עצמו, כמו שכתבו הרמב"ם (הלכות ביכורים פרק יא הלכה ב) ומרן השלחן ערוך (סעיף טו): עבר האב ולא פדה את בנו, "כשיגדל" חייב לפדות את עצמו. ע"כ. (עיין גליון 219 אות ה) ואם כן צריך להבין, איך כתב החתם סופר, שכולם שייכים במצות עשה לפדות את בכורי ישראל, שחייבים הם לפדותו מממון עצמם. וגם בסימן שאחריו (שם סימן רצז) חזר החתם סופר וכתב, אם אין כסף לאב לפדות את בנו, פודים בית דין מממון של ציבור, והיא מצות עשה בפני עצמה. ע"כ. וזה פלא! שוב ראיתי בערוך השולחן (שם) שהביא את החתם סופר, וסיים: "ודבריו צריכים עיון". גם ראיתי שקושיא זו הקשה תלמידו של החתם סופר, הגאון רבי דוד ביסטריץ מחבר ספר בית דוד על שלחן ערוך יורה דעה, והקשה כן לבנו הגאון רבי אברהם שמואל בנימין סופר⁶ בעל הכתב סופר (יורה דעה סימן קנב), והסכים שבאמת זו קושיא שטעונה בירור.

הלויים שייכים בפדיון מדין ערבות

ט. אלא שהכתב סופר רצה ליישב, שכיון שכל ישראל ערבים זה בזה, נמצא שכל אחד חייב לעשות כל מאמץ שיקיים כל אחד מישראל את המצוה המחויבת עליו, כי הערב בעד חברו נקרא שהוא מחויב בו. וכמו שאמרו בגמרא ראש השנה (כט סע"א), כל הברכות כולן, אף על פי שיצא, מוציא, ומברך בשביל אחרים, כגון: תקיעת שופר, קריאת מגילה, קידוש ועוד. והטעם לזה כתב רש"י, משום שכל ישראל ערבים זה בזה למצוות. גם הרא"ש (ברכות פרק ג סימן יג) כתב, שהאוכל כזית לחם, מוציא את אחרים בברכת המזון, אף על פי שלא נתחייב בברכת המזון אלא מדרבנן, ואילו הם אכלו ושבעו והתחייבו מהתורה, כיון שעבר הוא בעבורם, ועליו להצילם מן העוון ולפטור אותם מן המצוות. ולכן אומר הכתב סופר שמשום כך, נקראים הכהן והלוי מחויבים ושייכים בפדיון, כי הם ערבים לשאר הישראלים לקיימם. וסיים: ואולי יש לכוון את הדברים בכוונת דברי אדוני אבי מורי ורבי מאור הגולה אבוהו של ישראל זצ"ל. ע"ש. (ועיי' שו"ת מאורות נתן סימן כח)

וגם בן יונה או תור, אז למה זה נקרא בלשון "קיני"? אלא כיון שקרבן יולדת מוזכר תמיד ביחד עם קיני זבים וקיני זבות, וזבים וזבות מביאים רק "תורים או בני יונה", שנאמר (שם טו יא): "וְכִי יִטְהַר הַזָּכָר מִזִּבְחוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטְהָרָתוֹ... וְיָבִיִּים הַשְּׂמִינִי יִקַּח לוֹ שְׁתֵּי תֵרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה". לכן אגב שכתב בזבים וזבות "קינים", כתב גם ביולדות.

⁵ ואף שהבעל חייב לממן לאשתו היולדת את הקרבנות מנכסיו, אבל עדיין חיוב הקרבנות בפועל להקריב, הוא עליה ולא עליו, ואין עליו אלא חיוב ממוני בלבד.

⁶ הוא היה בנו בכורו של החתם סופר מאשתו השנייה שהיתה בתו של הגאון רבי עקיבא איגר. הוא נולד לאביו בהיותו בן 53. וכשנפטר אביו החתם סופר, הוא היה בסך הכל בן 24, ומילא את מקומו בכהונתו בפרשבורג.

המקור שהכהנים והלויים פטורים מפדיון הבן

י. ואפשר היה לכאורה ליישב על פי המבואר במשנה בכורות (ג'סע"ב), הכהנים והלויים פטורים מפדיון הבן מקל וחומר, אם פטרו את של ישראל במדבר, דין הוא שיפטרו את של עצמם. וכבר בארנו לעיל (גליון 210 אות ה) שבשנה השנית שהיו עם ישראל במדבר, נבחרו שבט לוי לעבוד בהקרבת הקרבנות במקום הבכורים שהשתתפו במעשה העגל. וכיון שבסך הכל היו 22,273 בכורים בישראל, לכן אמרה התורה (ענין במדבר ג יא) ש-22,000 לויים יכנסו כנגד 22,000 בכורים, ובכורים אלו לא צריכים לפדות את עצמם בחמשה סלעים, כי הלויים בעצמם פדו אותם בזה שהחלו להקריב במקומם. אלא שנשארו 273 בכורים שלא היו לויים כנגדם⁷, לכן ציותה התורה שאותם בכורים הנותרים יפדה כל אחד ואחד את עצמו בחמשה סלעים⁸. ומעתה יש לנו לדון קל וחומר לפטור מפדיון הבן את כל בכורי שבט לוי שנולדו מאז שהיו עם ישראל במדבר. קל וחומר שתועיל קדושת הלויים הועילה להפקיע את קדושת בכורי ישראל במדבר, קל וחומר שתועיל קדושתם להפקיע את קדושת הבכורה שלהם עצמה. ומכאן למדו חז"ל בגמרא שם, ששבט לוי פטורים מלפדות את בכוריהם בחמשה סלעים.

דרגת שבט לוי מעל ישראל

יא. נמצא אפוא שהפטור של הלויים אינו ככל פטור מדבר שאינם שייכים בו, כמו בעבד שאינו בתורת גיטין וקידושין, דהיינו שהוא נחות דרגה מבן ישראל רגיל, לכן הוא לא יכול להיות שליח, לא כן כאן במצות פדיון הבן מה שהלויים פטורים, אין זה בגלל שהם דרגה פחותה מבני ישראל, אלא אדרבה להיפך היא הנותנת שהם דרגה מעל, שהרי ציותה התורה שבקדושה של שבט לוי הם יפדו את כל הבכורים של ישראל ויפקיעו את הקדושה שבהם, ולכן מאז ועד העולם פטרה התורה את בכורי שבט לוי מפדיון, בגלל מעלתם שגדולה קדושתם להפקיע את קדושת הבכורה שלהם. לכן לא נוכל לומר שאינם שייכים במצות פדיון בכור כלל, כי אדרבה הם שייכים ושייכים, אלא שברוב קדושתם ומעלתם החליטה התורה שקדושת הלוי פוטרת אותם מקדושת הבכור ולא החמשה סלעים פוטרים אותם. שוב ראיתי שממש כטעם הזה כתב הגאון רבי יהודה אסאד⁹ בשו"ת יהודה יעלה (חלק א יורה דעה סימן רסה), ושמחתי על זה כמוצא שלל רב.

משה רבנו הלוי היה שליח לפדות הבכורים

יב. עוד הוסיף הרב יהודה יעלה לחזק את הדברים, שהרי הרמב"ם (פרק א מהלכות ביכורים הלכה 1) והרא"ש למדו שכסף פדיון בכור ניתן רק לזכרי כהונה ולא לבנות כהונה, שנאמר בפרשת הבכורים (במדבר ג מז - נא): "וְלִקְחֶתָּ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלָתָא... וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו". אם כן גם אנחנו נלמד משם שפדיון אפשר על ידי שליח, שנאמר: "וְיִקַּח מִשָּׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם... מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִקַּח אֶת הַכֶּסֶף... וַיִּתֵּן מִשָּׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל פִּי ה' כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה". נמצא שהשם יתברך צוה את משה בפדיון בכורי ישראל במדבר שהוא יהיה השליח לקחת מהבכורים דמי פדיונם, וליתנם לכהנים. ולמה אבות הבכורים או הבכורים עצמם לא עשו זאת? אלא ודאי שבא הכתוב להורות לדורות שפדיון הבן יוכל לעשות על ידי שליח. והרי משה היה "לוי", ומוכח שגם לויים נעשים שלוחים לפדיון הבן. עכ"ד.

דין שליחות בפדיון רק כשה מוכספו של השליח

יג. אך אחר המחילה מכבוד הדר גאון, לכאורה אין מכאן הכרח, כי כבר כתב החתם סופר (שם סימן רצז), ונראה לי מה שהאב שולח ממון לכהן על ידי שליח, אין זה כשליחות קידושין שמלבד הגעת המעות לאשה, צריך שיאמר לה "הרי

את מקודשת ל...". ואמירת השליח כאמירת הבעל. לכן גם בשליחות הבעל את הממון על ידו, הרי זו שליחות לכל דבר. לא כן בפדיון, אם שולח אבי הבכור את המעות ביד שליח לכהן, אין זה אלא כמניח מעותיו על הקוף ומשלחו לכהן ומודיעו שהוא שולח לו בפדיון בנו, שיוצא ידי חובתו מן התורה, ואין צריך לומר דבר, ודי שידע הכהן שבשביל פדיון בנו נותן לו, ואם כן, מה לי הוא מה לי שלוחו. אך כל הדיון בשליח אם מועיל בפדיון, היינו כאשר השליח נותן מממונו שלו עצמו ואינו מזכה את ממנו לאב, אלא רוצה לפדות את בנו של פלוני בממון שלו בשליחות פלוני, ויצא האב בזה מטעם "שלוחו כמותו", וכמו המפריש תרומה מפירות שלו על של חברו, אבל אם שלח אבי הבכור ממון לכהן על ידי אחר, אין זה פדיון על ידי שליח, אלא הגעת ממון על ידי שליח ואין בכך כלום, והרבה שגו בזה. ע"כ. ומבואר, שכל שלוחק את ממון אבי הבכור לפדות בו, אין זה אלא העברה בעלמא, ולא מעשה שליחות שאין בכך שום חשש שיהיה אפילו קוף או גוי שאינו בר שליחות כלל. ולפי זה, הרי בפסוקים מפורש שמשה רבנו לא לקח מכספו שלו ופדה את בכורי ישראל, אלא בסך הכל העביר את הכסף מהבכורים לכהנים, ואם כן בזה אין דין שליחות כלל, וממילא אין ראיה שאפשר למנות שליח לוי שיפדה מכספו שלו את בכור ישראל. ועל כל פנים נחזור לעניינינו, האם אשה יכולה לפדות את בנה בכורה, שלפי דברי הרב יד אברהם כיון ש"יד אשה כיד בעלה", ממילא יכולה לפדות, ובפרט כשמינה אותה בעלה שליחה. ולפי דעת הרב ערוך השלחן, אפילו סתם אשה שאינה אשתו, הריה בתורת פדיון.

האם יש ראיה מהתוספתא שאשה נעשית שליחה בפדיון

יד. והנה מצאתי בתוספתא מסכת בכורות (פרק ו הלכה ט): שתי נשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים, נותנות עשר סלעים לכהן. וכתב הגאון רבי יחזקאל אברמסקי בפירושו חזון יחזקאל (שם): פירוש, שכל אחת מהן יכולה לתת לכהן עשרה סלעים בשליחות של בעלה ובשליחות של בעל חברתה, או שפדתה את שניהם מכספה שלה, ולכן לא שנינו 'זו נותנת חמשה סלעים וזו נותנת חמשה סלעים', שמלשון זה היה משמע שכל אחת מהן חייבת בפדיון בנה, ובאמת אינה חייבת בפדיון בנה, ואינה פודה אלא בשליחות הבעל שנתן לה מכספו חמשה סלעים שתמסרם לכהן לפדיון בנו. והוא הדין שגם בעלה של אחרת יכול לתת לה לאותה אשה חמשה סלעים למוסרם לכהן לפדיון בנו. והשמיענו בזה, שגם האשה יכולה להיות שליח לפדיון הבן. ע"כ. ולפירושו, הרי זו תוספתא מפורשת שאשה יכולה להיות שליחה לפדות אחרים, ולא רק אשתו - אם הבכור, אלא אפילו אשה אחרת. אבל מעניין שהגאון רבי דוד פארדו בפירושו חסדי דוד על התוספתא (הלכה ב), כתב שצריכים לגרוס: שתי נשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים, "נותנים" [ולא "נותנות"] עשר סלעים לכהן. וכתב, ומוכרח הוא, שהרי אין שום חיוב על האם אלא על האב. וכן גרס גם במנחת ביכורים. ואם נגרס ככה, אז באמת אין ראיה שאשה נעשית שליחה בפדיון הבן. ועל כל פנים גם הגאון רבי יעקב בירדוגו בשו"ת שופריה דיעקב (חלק א יורה דעה סימן ט) כתב בפשיטות, שבכור שאין אביו בעיר ואמו רוצה לפדותו, יכולה לפדותו בעצמה או על ידי אחר שיעשה שליח במקום האב. והגאון רבי אברהם מסוכטשוב בשו"ת אבני נזר (יורה דעה סימן שצה) כתב, שאם גילה הבעל דעתו שאשתו תפדה את בנם, הריה יכולה לפדותו. אלא שיש מקום לעיין איך תברך ותאמר "וציונו", הרי אשה אינה מחויבת בפדיון, ואף לפוסקים שמוותרת לברך במצוה שהזמן גרמא, מכל מקום הברכה אינה אלא בתורת רשות שראית לברך, אך אינה חייבת לברך, ואם כן התבטלה הברכה המחויבת. ובודאי שאסור לפדות לכתחילה בלי ברכה כמו ששינו במשנה מסכת תרומות (פרק א משנה ו), שהאילים והערום, לא יתרמו לכתחילה, כי אינם יכולים לברך. עיי"ש.

⁸ אומר רש"י (במדבר ג יא), אמר משה רבנו כיצד אעשה, אם אומר לבכור תן חמשת שקלים, יאמר לי, אני מפדויהם הלויים שאיני צריך ליתן. מה עשה? הביא 22,000 פתקים, וכתב עליהם: "בן לוי", והביא עוד 273 פתקים וכתב עליהם "חמשה שקלים", בלל אותם ונתן אותם בקלפי, ואמר להם: בואו וטלו פתקים לפי הגורל. ע"כ. רק שלכאורה צריך להבין למה היה לו למשה רבנו לטרוח כך כל ולמלאות 22,273 פתקים, הרי זו ממש עבודה קשה מאוד, זה לא 'מחשב' של היום שלוחצים על כפתור והוא מדפיס. ולכאורה, היה יכול לכתוב רק על 273 פתקים "חמשה שקלים", ואת שאר הפתקים היה מניח ריקים, וממילא ברור שמי שעלה לו בקלפי פתק ריק, אינו צריך לשלם כי בן לוי פודה אותו? ואשמח לקבל תשובה אמיתית המניחה את הדעת.

⁹ הוא היה חברו של הגאון החתם סופר, ולאחר פטירתו של החתם סופר, הוא היה נחשב לגדול הפוסקים בהונגריה.

⁷ הגמרא במסכת בכורות (ה ע"א) שואלת שאלה מעניינת ששאל קונטרסוקוס השר את רבן יוחנן בן זכאי, בפרטם של לויים אתה מוצא 22,300, ובכללן אתה מוצא 22,000, ו-300 להיכן הלכו? פירוש, אם נבדוק בפרטי המספרים של שבט לוי נמצא שהיו עוד 300 לויים, שהרי מפורש בתורה (במדבר ג), שבני גרשון היו - 7,500, ובני קהת - 8,600, ובני מררי - 6,200. נמצא שבסך הכל היו: 22,300. ואילו כאשר התורה מסכמת את מספר כל הלויים, היא אומרת (שם לט): "כָּל פְּקֻדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי ה' לְמִשְׁפַּחְתָּם, כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמִעֲלָה, שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אָלֶף". ולמה לא כללה התורה גם את ה-300 הנותרים שהם יפדו את הבכורות, ולא היו צריכים ה-273 הבכורים הנותרים לשלם חמשה סלעים? אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, אותם 300 לויים שהתורה לא חישה אותם במספר הכללי, בגלל שהם בעצמם היו בכורים, ובכור לוי לא יכול להפקיע את קדושת בכור ישראל, כי די לו שהוא מפקיע את קדושת עצמו, ולא יכול להפקיע גם את קדושת בכור ישראל.